

А ДОЛОНЮ НАД ПЕРЕСОПНИЦЬКИМ ЄВАНГЕЛІЄМ ПРОНИЗУЄ ТЕПЛО!

Світлана ПИСАРЕНКО,
Микола БІЛОКОПИТОВ (фото)

ДОБРА ЗВІСТКА АК ДЖЕРЕЛО ПРАВА

Кажуть, коли на Пересопницькому четвероєвангелії перший раз присягався Президент Леонід Кучма, його відкрили на Євангелії від Луки, бо саме цього святого визнано покровителем наук. А вдруге Леоніду Даниловичу відкрили повчання Ісуса Христа... От якраз у Євангелії від Луки, а також у Євангелії від Матвія містяться правові норми про побудову церкви та взаємовідносини в ній, укладення церковного шлюбу, права суду над грішниками, а також ставлення християнина до державної влади. Погодьмося, актуальні для державного керманича приписи, яких він, поклавши руку на Євангеліє, має дотримуватися, були й залишаться ціннісними орієнтирами для людства.

Леонід Кравчук уперше присягався на закритому Пересопницькому Євангелії в 1991 році. І надалі наші президенти присягалися на Конституції України й Пересопницькому Євангелії, вже не кладучи руку на розгорнуту Божественну книгу. Віктор Ющенко – тільки на оправу. А от Віктор Янукович тримав долоню над Святим Письмом. І це правильно, це справді вияв шанобливості до безцінного старовинного рукопису. Приміром, науковці, дослідники працюють із раритетом у спеціальних білих рукавичках, щоб дотиком часом спітнілих рук не зруйнувати письмо, малюнки.

А долоню над Пересопницьким Євангелієм пронизує тепло!

Видатна пам'ятка писемності, Пересопницьке Євангеліє є першим перекладом євангельського тексту українською письмовою літературною мовою.

За рівнем оформлення Пересопницьке Євангеліє визнано витвором мистецтва. Книга феноменальна з погляду історичної філології та лінгвістики. Так, Іван Франко вважав, що старий переклад Пересопницького Євангелія зроблений на рівні, якого не досягли інші перекладачі.

НАМ ВИПАЛО ВІДКРИТИ ТРИ СВАЩЕННІ КНИГИ

Утім, усе по порядку. Сфотографувати раритет, на власні очі переконатися у його дбайливому зберіганні, відмінному стані ми мали змогу з допомогою **завідувачки відділу, кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника Інституту рукопису Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського Ольги СТЕПЧЕНКО** (на знімку вгорі).

Символічно, що на Андрія в тому залі бібліотеки, де на стінах можна побачити китайські таблички ієрогліфів з побажаннями довголіття і щастя, а в експозиції під склом – Київські глаголичні листки IX–X століття й інші раритети, нам випало відкрити три священні книги – оригінал Пересопницького Євангелія, його наукове видання, над яким працювала відома дослідниця кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник Інституту

української мови Інна Петрівна Чепіга, а також факсимільне видання Пересопницького Євангелія, що побачило світ з нагоди 1020-річчя Хрещення Русі.

– Ось скринька, – каже Ольга Петрівна, – в якій зберігається раритет, – і відкриває її ключиком. – Ви збагнете, що недаремно хвилювалися, готуючись до цієї миті, відчуєте це, навіть не торкаючись книги.

Я перепитала, чи можна потримати долоню над Пересопницею, і відчула, як вона випромінює енергію, тепло. Дивовижне відчуття! А перше, що ми побачили, коли Ольга Петрівна відкрила скриню, це... білі рукавички, а під ними на обкладинці Євангелія кінці широченького шкіряного темно-смарагдового пасочка. Рукавички Ольга Петрівна, звісно, вдягла, і з допомогою пaska вилучила Пересопницю, книгу вагою 9 кілограмів 300 грамів, зі скрині. Її оправа – дубові дошки, обтягнуті зеле-

ним оксамитом, та ребристі форзаці указують на те, що їхні виготовлювачі, очевидно, дбали про те, щоб рукописом було зручно користуватися.

– Обкладинка ця вже друга чи третя за ліком, – каже Ольга Петрівна. – Оригінальна, як і належить, була прикрашена коштовним камінням. Однак до бібліотеки з Києво-Печерської лаври Пересопниця потрапила саме в цій от оправі.

– На ній написано цифри І, 15512. Що вони означають?

– Це наш шифр Пересопниці, її інвентарний номер від 1948 року. Саме тоді на прохання завідувачки фондів Києво-Печерського державного історико-культурного заповідника Колпакової встановити назву невідомого рукопису його дослідив завідувач рукописного фонду музею відомий учений Сергій Іванович Маслов. Він і впізнав Пересопницьке Євангеліє, яке бачив у 1940 році в бібліотеці Полтавського краєзнавчого музею.

До наукового обігу Пересопницьке Євангеліє ввів український учений Осип Бодяньський, випускник Переяславської семінарії, в бібліотеці якої воно й зберігалось. І саме Бодяньський назвав його Пересопницьким за місцем його написання. Хоча воно могло зватися й Двірцівським, бо писалося й у селі Двірці, а могло зватися і Жеславським чи Заславським, бо волинські князі Анастасія Юріївна Заславська (Заславська-Дубровицька), її зять Іван Федорович Чарторийський і донька Ганна Кузьмівна Чарторийська-Заславська дали кошти на створення рукопису й перекладу, оформлення Святого Письма. На нього, а саме на його живу українську мову свого часу звернув увагу й член Археологічної комісії Тарас Григорович Шевченко.

Сама доля Пересопниці, історія її мандрування непроста. Після завершення написання її у 1561 році деякий час Євангеліє зберігалося в місцевому монастирі: 1630 року воно там ще було, про це є відповідний запис. А коли монастир зруйнували, слід книги загубився. І тільки 1701 року, коли Іван Мазепа дарував Пересопницьке Євангеліє Переяславському кафедральному соборові, про що є запис у самому Євангелії, віднайшлося. Згодом цей собор був переміщений у Полтаву, звісно, туди переїхала й Пересопниця. І там вона перебувала аж до війни. І знову її слід утратили. А виявилось, що Євангеліє зберігалося в місцевому краєзнавчому музеї, котрий, до речі, фашисти спалили повністю. І тому певний час вважалося, що старовинний рукопис утрачено назавжди. Однак він опинився в Уфі, куди евакуювали музейні експонати. Коли там відкрили ящик із порцеляною, виявили в ньому і Пересопницьке Євангеліє.

Завгосп музею Маркіян Браїло перед самим приходом німців рятував експонати і, мабуть, знаючи, що музей володіє неоціненним багатством, уклав раритет у ящик із порцеляною. Так він порятував Святе Письмо. З Уфи його й передали до Києво-Печерської лаври. І це не вперше Пересопниця поверталася в рідні пенати.

Ще коли Пересопницьке Євангеліє було в Переяславському кафедральному соборі, міністр народів граф Толстой, будучи проїздом в Україні побачив його і згодом розповів про цінний рукопис прокурору Святійшого Синоду принцу Ольденбурзькому. Він дуже зацікавився Євангелієм і одержав його в подарунок від архієрея Переяславського кафедрального собору. Протягом 8 років Святе Письмо перебувало в Росії, в Санкт-Петербурзі, але коли принц Ольден-

бурзький помер, його дружина, це Боже провидіння, повернула Пересопницьке Євангеліє в Україну, в Полтаву.

Ольга Петрівна, розповідаючи цю захоплюючу історію, обережно гортає рукопис. Неймовірної краси малюнки в ньому, виконані на сусальному золоті, вражають довершеністю, своїми яскравими кольорами рослинного орнаменту. Вони мають настільки свіжий вигляд, що розумієш, з яким благоговінням користувалися люди протягом 450 років цим рукописом. Створений на пергаменті, до речі, різної товщини, раритет чудово зберігається. Сторінки з малюнками перекладено спеціальним папером, призначеним для стабілізації матеріальної основи рукопису. Хоча на ньому і є потертості, де перегортають сторінки, а деякі навіть дещо ушкоджені, загалом це не можна вважати хоч якоюсь утратою. Ну не доточиш же кутик сторінки! До речі, сторінок – 964, аркушів – 482.

– Єдине, що треба зробити, то це перешити блоки. Їх уже перешили, коли міняли оправу, – каже Ольга Петрівна. – Під час зберігання рукопису в книгосховищі, у сейфі, ми дотримуємося необхідного температурно-вологісного режиму, систематично запрошуємо фахівців для проведення експертизи фактичного фізичного стану рукопису. Вони проводять сухе механічне очищення його від мікрочасток пилу. Про те, як ретельно зберігають і доглядають раритет, свідчить акт, котрий нам продемонструвала Ольга Петрівна.

– Я хотіла вам показати, як шрифт, яким писці, а вони ж після завершення роботи записали дату, всю історію

створення цього Євангелія, перегукується з українською національною вишивкою хрестиком чорними й червоними нитками. Під час створення цього Святого Письма Україна перебувала під Польщею, існувала забороною української мови. Проте автори перекладу й перепису вживали суто українські літературні слова. Видатна дослідниця Інна Петрівна Чепіга, котра 20 років присвятила вивченню Пересопницького Євангелія, створила відповідний український словник, котрий міститься в науковому виданні Пересопницького Євангелія під егідою Інституту української мови НАН України та нашої Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. Видали його до 10-річчя незалежності України. Тираж тоді був 500 примірників, ось ця книга. А наступного року планується перевидання, доповнене.

І насамкінець Ольга Петрівна відкрила нам третю книгу Святого Письма – факсимільне видання, що вийшло тиражем в одну тисячу примірників із нагоди 1020-річчя Хрещення Київської Русі з благословення Митрополита Володимира. Ця книга виготовлена на цупкому папері, містить усі ознаки точно виконаної копії. Її шкіряна обкладинка прикрашена срібними мініатюрами. Чи йде від неї тепло? Можна перевірити, відвідавши Національну бібліотеку. Втім, і оригінал Пересопницького Євангелія доступний для відповідних дослідників. Хоча, звісно, працівники бібліотеки хвилюються, коли видають раритет у зал. А ще більше – коли українська святиня залишає бібліотечне сховище під охороною і в броньованому автомобілі мандрує на печерські пагорби... Та її священна місія варта, мабуть, такого ризику. Головне – державі й людям на благо! На добру вість!

